

STORTINGET

Innst. 316 S

(2025–2026)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:164 S (2025–2026)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørn Larsen, Erlend Wiborg, Helge André Njåstad, Rune Midtun, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Hilde Grande om verdensarv og næringsutvikling

Til Stortinget

Innledning

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen sikre at kommuner med verdensarvstatus ikke hindres i å utvikle bærekraftig næringsvirksomhet som ikke skader verdensarvverdiene.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å etablere en permanent og prinsipiell kompensasjonsordning for kommuner som mister frie inntekter eller næringsareal som følge av statlige vedtak i verdensarv- og buffersone.
3. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme et nasjonalt rammeverk for forvaltning av verdensarvkommuner, herunder tydelige prinsipper for næringsutvikling, finansiering, planprosesser og lokal medvirkning.
4. Stortinget ber regjeringen sikre at statlige innsigelser og sektorvedtak i verdensarvområder ikke automatisk stenger for næringsutvikling, men behandles gjennom ordinære planprosesser med reell dialog med berørte kommuner.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen inviterte til skriftlig høring i saken med frist 17. april 2026 og mottok to høringsuttalelser.

Representantforslaget har vært forelagt Klima- og miljødepartementet til uttalelse. Svarbrev av 16. april 2026 fra statsråd Andreas Bjelland Eriksen er vedlagt innstillingen.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Hashim Abdi, lederen Bente Estil, og Benjamin Jakobsen, fra Fremskrittspartiet, Liv Gustavsén, Silje Hjemdal og Morgan Langfeldt, fra Høyre, Haagen Poppe og Tone Wilhelmsen Trøen, fra Sosialistisk Venstreparti, Mirell Høyer-Berntsen, fra Miljøpartiet De Grønne, Siren Julianne Jensen, og fra Kristelig Folkeparti, Jorunn Gleditsch Lossius, viser til Dokument 8:164 S (2025–2026), der det fremmes forslag om å styrke rammevilkårene for kommuner med verdensarvstatus, med særlig vekt på forholdet mellom vern, lokal forvaltning og næringsutvikling.

Forslagsstillerne tar utgangspunkt i at verdensarvstatus medfører både internasjonale forpliktelser og et betydelig ansvar for kommunene som forvalter disse

områdene. Det pekes på at mange verdensarvkommuner er små eller mellomstore distriktskommuner med begrenset økonomisk handlingsrom, og at det etter forslagsstillernes syn samlet sett har oppstått en ubalanse mellom statlige krav og tilgjengelige økonomiske virkemidler.

Videre mener forslagsstillerne at statlige vedtak, innsigelser og sektorinteresser i enkelte tilfeller kan få betydelige konsekvenser for lokal arealbruk og næringsutvikling, herunder tap av frie inntekter og arbeidsplasser. Forslagsstillerne understreker at verdensarvkonvensjonen og norsk forvaltningspraksis ikke forutsetter at verdensarvområder skal være statiske, men at hensynet til vern skal kombineres med bærekraftig utvikling og levende lokalsamfunn.

På denne bakgrunn tar forslagsstillerne sikte på å tydeliggjøre nasjonale rammer for forvaltning av verdensarvkommuner, herunder prinsipper for næringsutvikling, finansiering, planprosesser og lokal medvirkning. Det legges også vekt på å sikre bedre forutsigbarhet for kommunene, blant annet gjennom å vurdere ordninger for kompensasjon der statlige vedtak medfører varig tap av inntektsgrunnlag eller næringsarealer.

Forslaget har som overordnet intensjon å bidra til en mer balansert praksis der verdensarvstatus ivaretas samtidig som det gis rom for lokal samfunnsutvikling innenfor rammene av internasjonale og nasjonale verneforpliktelser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at verdensarvstatus skal være en styrke for lokalsamfunn, ikke en utviklingsbrems. Disse medlemmer understreker at vern av kultur- og naturarv må kombineres med lokalt selvstyre, bærekraftig næringsutvikling og økonomisk forutsigbarhet.

Disse medlemmer viser til at de norske verdensarvområdene i stor grad ligger i distriktskommuner med begrenset økonomisk handlingsrom, sårbar demografi og betydelig forvaltningsansvar. Verdensarvstatus innebærer omfattende internasjonale og nasjonale forpliktelser, men kommunene bærer store deler av den praktiske forvaltningen gjennom plan- og bygningsloven, kulturmiljøforvaltning og naturforvaltning. Samtidig reduseres tilskudd og økonomiske virkemidler reelt sett. Dette skaper etter disse medlemmers syn en grunnleggende ubalanse mellom ansvar og finansiering.

Disse medlemmer viser til at Norges Verdensarv selv støtter hovedproblemstillingen i representantforslaget og uttrykkelig peker på at verdensarv ikke må bli oppfattet som en hemsko for lokal verdiskaping og bosetting. Tvert imot understrekes behovet for bedre rammevilkår, sterkere økonomisk bærekraft og et nasjonalt forvaltningsløft for verdensarvkommunene.

Disse medlemmer merker seg særlig at Norges Verdensarv peker på økende gap mellom behov og statlige bevilgninger:

- svekket kommunal kapasitet,
- behov for tydeligere rolleavklaring,
- behov for sektorovergrepene samordning,
- behov for sterkere lokal verdiskaping.

Disse medlemmer deler vurderingen om at verdensarvforvaltningen må bygge på levende samfunn og lokal utvikling, ikke på statisk vern alene.

Disse medlemmer viser videre til UNESCOs nyere forvaltningsretning, hvor bærekraftig utvikling og aktiv samfunnsutvikling i større grad integreres i verdensarvforvaltningen. Dette understøtter at verdensarv ikke er ment som et absolutt hinder for utvikling, men som et rammeverk hvor vern og utvikling må balanseeres.

Disse medlemmer viser til erfaringene fra Vega kommune og andre verdensarvkommuner, hvor statlige vedtak og sektorinnsigelser i praksis kan begrense næringsutvikling, herunder akvakultur, arealbruk og annen lokal verdiskaping. Når staten påfører lokalsamfunn slike begrensninger uten tilstrekkelig kompensasjon, svekkes både lokaldemokratiet og den økonomiske bærekraften.

Disse medlemmer mener staten ikke kan forvente at verdensarvkommuner skal forvalte internasjonale forpliktelser på vegne av nasjonen uten samtidig å stille tilstrekkelige økonomiske og juridiske virkemidler til rådighet.

Disse medlemmer viser også til innspill fra lokale aktører, blant annet fra verdensarvrådet for Rjukan-Notodden, hvor det understrekes at verdensarvstatus er avhengig av kommersialisering, forretningsutvikling, næringskompetanse og dynamisk stedsutvikling. Disse medlemmer mener dette tydelig viser behovet for at verdensarvforvaltning også må inkludere næringsperspektivet som en integrert del av forvaltningen.

Disse medlemmer mener dagens politikk i for stor grad preges av

- statlig detaljstyring
- sektorvise innsigelser
- utilstrekkelig koordinering
- manglende økonomisk forutsigbarhet
- prosjektbaserte fremfor prinsipielle løsninger

Dette skaper usikkerhet for verdensarvkommunene og kan bidra til at verdensarvstatus oppleves som en økonomisk belastning snarere enn en utviklingsressurs.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener derfor at Norge trenger et tydeligere nasjonalt rammeverk som

- styrker lokalt selvstyre
- sikrer bærekraftig næringsutvikling

- etablerer permanente kompensasjonsordninger
- reduserer unødige statlig overstyring
- formaliserer verdensarvkommunenes rolle i nasjonal politikk
- og sikrer at verdensarvstatus brukes som grunnlag for vekst, ikke stagnasjon

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre understreker at disse medlemmers mål er å bevare verdensarven gjennom sterke, levende og økonomisk bærekraftige lokalsamfunn.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at kommuner med verdensarvstatus ikke hindres i å utvikle bærekraftig næringsvirksomhet som ikke skader verdensarvverdiene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at statlige innsigelser og sektorvedtak i verdensarvområder ikke automatisk stenger for næringsutvikling, men behandles gjennom ordinære planprosesser med reell dialog med berørte kommuner.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å etablere en permanent og prinsipiell kompensasjonsordning for kommuner som mister frie inntekter eller næringsareal som følge av statlige vedtak i verdensarv- og buffersone.»

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme et nasjonalt rammeverk for forvaltning av verdensarvkommuner, herunder tydelige prinsipper for næringsutvikling, finansiering, planprosesser og lokal medvirkning.»

Disse medlemmer mener verdensarv ikke skal være et statlig verktøy for å begrense lokalsamfunn, men et fundament for vern gjennom utvikling. Dersom staten innskrenker lokalt handlingsrom av hensyn til verdensarv, må staten samtidig sikre rettferdig kompensasjon, forutsigbarhet og reell lokal medvirkning. Vern uten utvikling svekker lokalsamfunnene og på sikt også verdensarven selv.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke at Norge er fullt forpliktet til UNESCOs konvensjon for vern av ver-

dens kultur- og naturarv, og disse medlemmer er av den oppfatning at forslaget ikke er i strid med konvensjonens intensjon.

Disse medlemmer mener videre at kommunene skal gis mer reell handlefrihet, og at offentlig forvaltning skal ha en «ja-holdning». Verdensarvstatus skal ikke automatisk være til hinder for bærekraftig næringsutvikling som ikke skader de underliggende verdiene, og disse medlemmer mener dessuten at bærekraftig næringsutvikling er fullt i tråd med UNESCOs egne intensjoner om at verdensarv skal integreres i levende samfunn. Målet må være å styrke levende lokalsamfunns muligheter innenfor verdensarvforpliktelsene, ikke å undergrave vernet.

Disse medlemmer støtter derfor intensjonen i forslagene om å sikre at verdensarvstatus ikke automatisk hindrer bærekraftig næringsutvikling. Disse medlemmer mener det er avgjørende at statlige aktører og sektormyndigheter går i reell dialog med kommunene fremfor å bruke innsigelsesinstituttet.

Disse medlemmer støtter også behovet for et nasjonalt rammeverk som gir tydeligere retningslinjer for samspillet mellom vern og utvikling. Dette vil gi både kommuner og investorer den forutsigbarheten som kreves for å satse i disse områdene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil fremheve viktigheten av å ta vare på vår materielle og immaterielle kulturarv, våre museer og håndverkstradisjoner og vår verdensarv. Kulturminner og kulturmiljøer er viktige for folks identitet og som del av vår felles kulturarv.

Disse medlemmer viser til svarbrev fra klima- og miljøministeren der han godt beskriver ansvaret og mulighetene som ligger i å få verdensarvstatus, herunder at en verdensarvstatus både baserer seg på og forutsetter lokal tilslutning. Han forklarer i tillegg at det ved nominasjon av områder til verdensarvlisten er etablert praksis om at det utarbeides en intensjonserklæring mellom grunneiere, brukere, kommune, fylkeskommune og staten. Denne intensjonserklæringen har som formål å legge til rette for et godt samarbeid mellom alle involverte parter og på den måten bidra til at verdensarvverdiene ivaretas også i møte med ulike utviklingstiltak. Disse medlemmer viser til at det i tillegg er etablert lokale verdensarvråd ved alle de norske verdensarvområdene for å tilrettelegge for samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter og for å bidra til at beslutninger og arealplanlegging er i tråd med internasjonale forpliktelser.

Disse medlemmer viser til at forvaltningen av verdensarvområdene følger av Norges internasjonale forpliktelse. Dette er forpliktelser som både statlige og lokale myndigheter har sluttet seg til.

Disse medlemmer viser til svarbrev fra klima- og miljøministeren der han viser til at verdensarvstatus i seg selv ikke er et vernevedtak etter norsk rett, og at eventuelle begrensinger i bruk av verdensarvområder følger av nasjonale vedtak, i hovedsak kommunale vedtak etter plan- og bygningsloven.

Disse medlemmer viser også til at for begrensinger i bruk gjelder det generelle utgangspunktet om at rådighetsbegrensinger ikke kompenseres økonomisk. Disse medlemmer viser samtidig til at det i statsbudsjett 2026 er prioritert i overkant av 100 mill. kroner til oppfølging av de norske verdensarvområdene, og at staten bidrar med en rekke ordninger og virkemidler som er ment å bidra til lokal verdiskaping innenfor rammene av vernet, blant annet tilskuddsordninger til forvaltningstiltak som skjøtsel, vedlikeholds- og restaureringsprosjekter, tiltak for bedre besøksforvaltning og verdiskaping basert på kulturmiljø- og naturarv, drift og utvikling av besøkssentre og lokale stillinger og funksjoner som verdensarvkoordinatorer, verneområdeforvaltere og naturoppsyn.

Disse medlemmer viser også til at regjeringen nå jobber med en ny kulturmiljølov, som skal erstatte kulturminneloven fra 1978. Et sentralt grunnlag i dette lovarbeidet er Kulturmiljølovutvalgets utredning NOU 2025:3 Ny kulturmiljølov. Det ligger i utvalgets mandat å drøfte om ansvaret for den norske verdensarven bør reguleres nærmere i den nye kulturmiljøloven. Utvalget skriver her at avveininger mellom verdensarv og andre samfunnshensyn best løses gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven, samtidig som de understreker kommunenes ansvar for å ivareta verdensarvverdiene gjennom arealplanlegging og andre rettslige verktøy. Utvalgets forslag er til behandling i Klima- og miljødepartementet.

Disse medlemmer støtter statsråden i at gjeldende regelverk, kombinert med tydelige forventninger til samarbeid og dialog, gir et godt grunnlag for forvaltning som ivaretar både verdensarvverdiene og kommunenes utviklingsbehov.

Disse medlemmer støtter også statsråden i at dagens samlede rammeverk – bestående av internasjonale retningslinjer for oppfølging av verdensarvkonvensjonen, nasjonalt lovverk og føringer i stortingsmeldinger – gir gode rammer for forvaltningen av de norske verdensarvområdene. Med bakgrunn i dette støtter disse medlemmer ikke forslagene.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Dokument 8:164 S (2025–2026) om verdensarv og næringsutvikling. Dette medlem understreker at verdensarvområdene representerer natur- og kulturverdier av enestående universell verdi, som Norge har et særlig ansvar for å bevare for fremtidige generasjoner.

Dette medlem mener representantforslaget i for stor grad legger til rette for økt vekt på næringsutvikling i verdensarvområdene, på bekostning av hensynet til vern. Verdensarvstatus innebærer klare forpliktelser, og det kan ikke åpnes for utvikling som svekker de natur- og kulturverdiene som ligger til grunn for statusen.

Dette medlem er enig i at kommuner med verdensarvansvar står i krevende avveininger og har behov for forutsigbarhet og gode rammer. Løsningen er etter dette medlems syn ikke å svekke vernebestemmelser eller statlige virkemidler, men å sikre tydeligere nasjonal styring og en forvaltning som setter naturens tålegrenser og kulturminnernes integritet først.

Dette medlem vil særlig peke på risikoen for økt press gjennom kommersialisering og turisme. Erfaringer fra flere verdensarvområder viser at dette kan gå ut over både naturgrunnlag, kulturarv og lokalsamfunn. En ansvarlig politikk må derfor sikre at besøksforvaltning skjer innenfor bærekraftige rammer.

Dette medlem understreker videre at klimaendringer utgjør en økende trussel mot verdensarvområder, og at hensynet til klima og naturmangfold må integreres i forvaltningen.

På denne bakgrunn støtter ikke dette medlem representantforslaget.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at forvaltningen av verdensarvområdene skjer innenfor rammer som ivaretar verdensarvverdiene, herunder ved å tydeliggjøre nasjonale retningslinjer for bærekraftig areal- og besøksforvaltning i tråd med Norges forpliktelser etter UNESCOs verdensarvkonvensjon, og vurdere hvordan kommuner med verdensarvansvar kan gis mer forutsigbare og bedre rammevilkår for å ivareta sitt ansvar.»

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til at verdensarvstatus er en internasjonal anerkjennelse av områder med særlig store natur- og/eller kulturverdier og innebærer både forpliktelser og muligheter.

Dette medlem peker på at verdensarvstatus bidrar til økt kunnskap, synlighet og stolthet samt gir et solid grunnlag for langsiktig, bærekraftig verdiskaping gjennom formidling, forskning, skånsomt reiseliv og lokal bruk, innenfor rammer som sikrer at verdiene bevares for fremtidige generasjoner.

Dette medlem viser til at verdensarvstatus etter UNESCOs verdensarvkonvensjon innebærer bindende internasjonale forpliktelser for Norge. Dette medlem understreker at formålet med verdensarv er langsiktig vern av områder med enestående universell verdi, og at dette ikke kan underordnes kortsiktige næringsinteresser.

Det te med le m mener at næringsvirksomhet i el-ler i tilknytning til verdensarvområder må skje innenfor rammene av vernet. Etter det te med le m s syn frem-står forslaget som egnet til å forskyve dette grunnleg-gende prinsippet, ved å behandle verdensarvstatus som et hinder som må avbøtes gjennom tilrettelegging eller kompensasjon. Det te med le m mener at tydelig vern er en forutsetning for bærekraftig verdiskaping over tid, og advarer mot tiltak som kan svekke både verdensarv-verdiene og grunnlaget for fremtidig lokal bruk.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sikre at statlige innsigel-ser og sektorvedtak i verdensarvområder ikke automa-tisk stenger for næringsutvikling, men behandles gjen-nom ordinære planprosesser med reell dialog med be-rørte kommuner.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å etablere en permanent og prinsipiell kompensasjons-ordning for kommuner som mister frie inntekter eller næringsareal som følge av statlige vedtak i verdensarv-og buffersone.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen utrede og fremme et na-sjonalt rammeverk for forvaltning av verdensarvkom-muner, herunder tydelige prinsipper for næringsutvik-ling, finansiering, planprosesser og lokal medvirkning.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sikre at forvaltningen av verdensarvområdene skjer innenfor rammer som ivare-tar verdensarvverdiene, herunder ved å tydeliggjøre na-sjonale retningslinjer for bærekraftig areal- og besøks-forvaltning i tråd med Norges forpliktelser etter UNES-COs verdensarvkonvensjon, og vurdere hvordan kom-muner med verdensarvansvar kan gis mer forutsigbare og bedre rammevilkår for å ivareta sitt ansvar.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i ko-miteen fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folke-parti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Stortinget ber regjeringen sikre at kommuner med verdensarvstatus ikke hindres i å utvikle bærekraftig nær-ingsvirksomhet som ikke skader verdensarvverdiene.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 19. mai 2026

Bente Estil

leder

Siren Julianne Jensen

ordfører

Statsråden

Stortinget, Familie- og kulturkomiteen

Deres ref
2026/4424

Vår ref
26/1121-

Dato
16. april 2026

Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørn Larsen, Erlend Wiborg, Helge André Njåstad, Rune Midtun, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Hilde Grande om verdensarv og næringsutvikling - Dokument 8:164 S (2025-2026)

Jeg viser til brev av 18. mars 2026 hvor Familie- og kulturkomiteen ber om min vurdering av representantforslag 164 S (2025–2026) fra stortingsrepresentantene Bjørn Larsen, Erlend Wiborg, Helge André Njåstad, Rune Midtun, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Hilde Grande om verdensarv og næringsutvikling.

Under er min vurdering av forslaget fire punkter:

1. Stortinget ber regjeringen sikre at kommuner med verdensarvstatus ikke hindres i å utvikle bærekraftig næringsvirksomhet som ikke skader verdensarvverdiene.

Jeg deler representantenes syn på at også kommuner som har verdensarv skal ha gode rammer for bærekraftig lokal verdiskaping og næringsutvikling. Verdensarvstatusen innebærer ikke at utvikling skal stanses, men at utvikling må skje innenfor rammene av de verdiene som ligger til grunn for oppføringen på verdensarvlisten.

Forvaltningen av verdensarven skjer innenfor rammen av lovgivning for arealbruk, hvor plan- og bygningsloven er den mest sentrale. Kommuner med arealer med verdensarvstatus må på lik linje med andre kommuner ta ansvar for planlegging og arealdisponering, herunder beslutte hvilke tiltak og former for næringsvirksomhet som kan tillates innenfor verdensarvområdene. Forvaltningen av verdensarven må skje i et samarbeid mellom lokale, regionale og statlige myndigheter, eiere og andre berørte aktører.

Norge har som medlem av verdensarvkonvensjonen påtatt seg en internasjonal forpliktelse om å identifisere, verne og bevare verdensarven på beste måte for nålevende og fremtidige

generasjoner. Ved nominasjon og innskriving av områder på verdensarvlisten, forplikter Norge seg til å sikre områdene en langsiktig og bærekraftig forvaltning. Verdensarvstatusen innebærer både ansvar og muligheter, blant annet knyttet til lokal identitet, attraktivitet og næringsutvikling.

Verdensarvstatus baserer seg på, og forutsetter lokal tilslutning. Berørte kommuner forplikter seg til langsiktig forvaltning. Som del av etablert praksis utarbeides det ved nominasjon av områder til verdensarvlisten en intensjonserklæring mellom grunneiere, brukere, kommune, fylkeskommune og staten ved Klima- og miljødepartementet. Intensjonserklæringen har som formål å legge til rette for et godt samarbeid mellom alle involverte parter, og på den måten bidra til at verdensarvverdiene ivaretas også i møte med ulike utviklingstiltak. Det er etablert lokale verdensarvråd ved alle de norske verdensarvområdene for å tilrettelegge for samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter, og for å bidra til at beslutninger og arealplanlegging er i tråd med internasjonale forpliktelser. Riksantikvaren og Miljødirektoratet har utstrakt veiledning overfor berørte lokale og regionale myndigheter, og andre forvaltningsaktører.

Jeg mener at dagens forvaltningssystem gir kommuner med verdensarvstatus handlingsrom til å utvikle bærekraftig næringsvirksomhet, samtidig som verdensarvverdiene ivaretas.

2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å etablere en permanent og prinsipiell kompensasjonsordning for kommuner som mister frie inntekter eller næringsareal som følge av statlige vedtak i verdensarv- og buffersone.

Forvaltningen av verdensarvområdene følger av Norges internasjonale forpliktelse, forpliktelser som både statlige og lokale myndigheter har sluttet seg til. Det er viktig at kommuner med verdensarvstatus har gode rammevilkår for å opprettholde livskraftige lokalsamfunn, og for å kunne ivareta sine oppgaver på en forsvarlig måte.

Verdensarvstatus, gjennom Unescos verdensarvkomité sitt vedtak om å føre et norsk område på verdensarvlisten, er ikke i seg selv et vernevedtak etter norsk rett. Eventuelle begrensninger i bruk av verdensarvområder følger av nasjonale vedtak, i hovedsak kommunale vedtak etter plan- og bygningsloven. For begrensninger i bruk gjelder det generelle utgangspunktet om at rådighetsbegrensninger ikke kompenseres økonomisk. Dette er begrunnet i behovet for å kunne sikre en helhetlig arealstyring og viktige samfunnsinteresser, uten å måtte hensynta spørsmål om mulig kompensasjon.

Som ledd i vedtaket fra 2024 om ikke å godkjenne to nye akvakulturområder i sjø i Vega kommune, ble det gitt et statlig bidrag til alternativ, bærekraftig næringsutvikling. Ordningen var særskilt og avgrenset til dette konkrete tilfellet, og er ikke en kompensasjonsordning som sådan.

Jeg har forståelse for at kommuner kan oppleve særlige utfordringer knyttet til begrensninger i arealbruk og næringsutvikling som følge av verdensarvstatusen. Hovedregelen er likevel at

begrensninger i rådigheten ikke kompenseres økonomisk. Jeg mener at det ikke er ønskelig eller hensiktsmessig å etablere en permanent kompensasjonsordning for kommuner som får rådighetsinnskrenkninger som følge av verdensarvstatus.

Regjeringen er opptatt av å styrke forvaltningen av verdensarvområdene og tiltak som kan bidra til lokal verdiskaping. Staten bidrar med en rekke ordninger og virkemidler som er ment å bidra til lokal verdiskaping innenfor rammene av vernet. Dette omfatter blant annet tilskuddsordninger til forvaltningstiltak som skjøtsel, vedlikeholds- og restaureringsprosjekter, tiltak for bedre besøksforvaltning og verdiskaping basert på kulturmiljø- og naturarv, drift og utvikling av besøkssentre og lokale stillinger og funksjoner som verdensarvkoordinatorer, verneområdeforvaltere og naturoppsyn. På Klima- og miljødepartementets budsjett er det for 2026 bevilget i overkant av 100 mill. kroner til oppfølging av de norske verdensarvområdene.

Jeg mener det er avgjørende at alle involverte parter, lokale, regionale, statlige myndigheter og andre berørte aktører bidrar til å utløse et potensial for kombinasjonen av bruk, verdiskaping og langsiktig bevaring av verdensarven. Et godt eksempel er landbrukets verdensarvordning under Landbruks- og matdepartementet. Denne tilskuddsordningen er et målrettet virkemiddel for å styrke landbruket i verdensarvområdene og dermed også bygge opp under verdensarvverdiene.

3. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme et nasjonalt rammeverk for forvaltning av verdensarv kommuner, herunder tydelige prinsipper for næringsutvikling, finansiering, planprosesser og lokal medvirkning.

Klima- og miljødepartementet har igangsatt arbeidet med en ny kulturmiljølov, som skal erstatte kulturminneloven fra 1978. Kulturmiljølovutvalgets utredning NOU 2025: 3 *Ny kulturmiljølov* ble overlevert Klima- og miljødepartementet 24. mars 2025, og er et sentralt grunnlag for det videre lovarbeidet. Utvalget var i mandatet bedt om å drøfte om ansvaret for den norske verdensarven bør reguleres nærmere i den nye kulturmiljøloven. Utvalget konkluderte med at det ikke er behov for egne regler for verdensarv i kulturmiljøloven. Utvalget viser til at forslaget til fredningsbestemmelser gir tilstrekkelig fleksibilitet til å ivareta verdensarvverdier, og at plan- og bygningsloven allerede gir kommunene mulighet til å regulere kulturminner og kulturmiljøer til bevaring.

Utvalget peker på at forpliktelsene etter verdensarvkonvensjonen i dag ivaretas gjennom lovgivningen, primært gjennom kulturminneloven, plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven. Verdensarvområdene har ulike forutsetninger utfordringer og vernebehov, og utvalget mener det derfor er krevende å skulle lage særregler for verdensarven som ivaretar de ulike områdenes behov. Utvalget viser også til at avveininger mellom verdensarv og andre samfunnshensyn best løses gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven, og understreker kommunenes ansvar for å ivareta verdensarvverdiene gjennom arealplanlegging og andre rettslige verktøy.

Utredningen NOU 2025: 3 var på alminnelig høring i 2025. Gjennom høringen har det kommet innspill om å styrke de juridiske verktøyene for kommunene i forvaltningen av verdensarven, og å tydeliggjøre statens ansvar for forvaltning og finansiering av verdensarvområdene. Utvalgets forslag er til behandling i Klima- og miljødepartementet, og departementet arbeider for tiden med en lovproposisjon som skal følge opp NOUen.

Etter mitt syn gir dagens samlede rammeverk – bestående av internasjonale retningslinjer for oppfølging av verdensarvkonvensjonen, nasjonalt lovverk og føringer i stortingsmeldinger – gode og tilstrekkelige rammer for forvaltningen av de norske verdensarvområdene. Dette omfatter rammer for næringsutvikling, statlige tilskudd, krav til planprosesser og forutsetninger om lokal medvirkning. Jeg mener på denne bakgrunn at det ikke er behov for å utrede og å etablere et eget nasjonalt rammeverk for forvaltning av verdensarven kommuner utover det som allerede følger av dette.

4. Stortinget ber regjeringen sikre at statlige innsigelser og sektorvedtak i verdensarvområder ikke automatisk stenger for næringsutvikling, men behandles gjennom ordinære planprosesser med reell dialog med berørte kommuner.

Kommuner med verdensarvstatus har, på lik linje med andre kommuner, ansvar for å planlegge og forvalte arealene innenfor sine områder og å legge rammer for arealbruk og næringsutvikling. Forholdet til verdensarven utredes og vurderes særskilt som del av planprosessen, for å ivareta Norges forpliktelser etter verdensarvkonvensjonen.

Når kommunene arbeider med planer etter plan- og bygningsloven skal statlige myndigheter delta tidlig i planprosessene og bidra til dialog og veiledning overfor kommunene, med sikte på å avklare nasjonale interesser på et tidlig tidspunkt. Dette er selvsagt svært sentralt for verdensarvområdene, slik at kommunens planlegging kan skje på en mest mulig forutsigbar måte og med reell medvirkning fra alle berørte aktører.

Statlige innsigelser og sektorvedtak i verdensarvområder skal ikke fungere som automatiske eller generelle stengsler for næringsutvikling. Slike virkemidler er ment å sikre at vesentlige nasjonale interesser, herunder verdensarvverdier, blir grundig vurdert og ivaretatt gjennom ordinære planprosesser etter plan- og bygningsloven og relevant særlovgivning.

Jeg er opptatt av at alle må ta eierskap til forvaltningen av verdensarven, og at de enkelte sektormyndighetene ivaretar verdensarven i planlegging og ved tillatelser etter særlovgivning. Gjeldende regelverk, kombinert med tydelige forventninger til samarbeid og dialog, gir et godt grunnlag forvaltning som ivaretar både verdensarvverdiene og kommunenes utviklingsbehov.

Med hilsen

Andreas Bjelland Eriksen

